

BOGDAN WIŚNIEWSKI¹ , JACEK WENDZONKA²

Uwagi o rzadko notowanych bądź z innych względów interesujących gatunkach nastecznikowatych Polski (Hymenoptera: Pompilidae)

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17413707>

¹ Pracownia Bioróżnorodności, Wydział Technologiczno-Przyrodniczy, Uniwersytet Rzeszowski, ul. Ćwiklińskiej 1a, 35-601 Rzeszów, Polska, e-mail: bwisniowski@ur.edu.pl, ORCID: 0000-0001-7101-9233

² Zbiory Przyrodnicze, Wydział Biologii UAM, ul. Uniwersytetu Poznańskiego 6, 61-614 Poznań, Polska, e-mail: jacwen@amu.edu.pl, ORCID: 0000-0001-9480-0997

Abstract: Some remarks on either rarely recorded or otherwise noteworthy species of spider-hunting wasps in Poland (Hymenoptera: Pompilidae). This paper presents observations and remarks on several rarely recorded or otherwise noteworthy species of spider-hunting wasps (Hymenoptera: Pompilidae) recorded in Poland. Fifteen species are discussed in detail: *Agenioideus usurarius* (TOURNIER, 1889), *Aporinellus sexmaculatus* (SPINOLA, 1805), *Arachnospila opinata* (TOURNIER, 1889), *Arachnospila wesmaeli* (THOMSON, 1870), *Batozonellus lacerticida* (PALLAS, 1771), *Cryptocheilus elegans* (SPINOLA, 1806), *Dipogon pannonicus* (ZETTEL, 1993), *Episyron gallicum* (TOURNIER, 1889), *Evagetes sahlbergi* (MORAWITZ, 1893), *Ferreola diffinis* (LEPELETIER, 1845), *Homonotus niger* (MARQUET, 1879), *Homonotus sanguinolentus* (FABRICIUS, 1793), *Nanoclavelia leucoptera* (DAHLBOM, 1843), *Priocnemis pelliplus* WAHIS, 1998, and *Tachyagetes filicornis* (TOURNIER, 1889).

Key words: Poland, spider-hunting wasps, threatened species, new records, taxonomy, distribution.

WSTĘP

Najobszerniejsze jak dotąd opracowanie krajowych żądłówek z rodziny nastecznikowatych (Hymenoptera, Aculeata: Pompilidae) odnotowało występowanie 89 gatunków w Polsce (WIŚNIEWSKI 2009). Lista taksonów została kilka lat później uzupełniona o kolejny gatunek, a mianowicie *Auplopus rectus* (HAUPT, 1927) (BOGUSCH 2015), a po kolejnych 10 latach o dwa gatunki: *Aporus unicolor* (SPINOLA, 1808) (WIŚNIEWSKI 2025) i *Ceropales pallida* ØDEGAARD, ABENIUS & PAUKKUNEN, 2022 (WIŚNIEWSKI & WENDZONKA 2025).

Badania nad fauną nastecznikowatych Polski (Hymenoptera: Pompilidae) są prowadzone z różną intensywnością w różnych częściach kraju i dostarczają informacji o gatunkach nie notowanych wcześniej w Polsce bądź obserwowanych bardzo rzadko. W pierwszej grupie wśród gatunków nowo notowanych w faunie Polski są taksony prawdopodobnie rozszerzające

swój zasięg na wschód Europy wskutek zmian klimatu, jak również taksony wyodrębnione w efekcie rewizji dotychczas znanych gatunków.

Celem niniejszej pracy jest przedstawienie nowych danych o rozmieszczeniu wybranych, rzadko notowanych taksonów w Polsce; omawiana jest także korekta listy krajowych gatunków nastecznikowatych wynikająca ze zmian nomenklatorycznych dokonanych w okresie po opublikowaniu monografii Pompilidae Polski (WIŚNIEWSKI 2009). Efektem badań jest aktualizacja danych o rozmieszczeniu oraz ewentualnych zmianach w faunie nastecznikowatych w Polsce, co w dalszej perspektywie powinno ułatwić aktualizację kategorii zagrożenia Pompilidae Polski na potrzeby przygotowywanej czerwonej listy ginących i zagrożonych krajowych taksonów owadów.

MATERIAŁ I METODY

Materiały do niniejszej publikacji zostały zebrane w trakcie badań nad nastecznikowatymi (Pompilidae) Polski, które prowadzone są od chwili ukazania się monografii tej rodziny (Wiśniowski 2009; monografia uwzględniała okazy zebrane do 2008 roku włącznie). Wykorzystano materiały zebrane przez autorów oraz udostępnione przez innych badaczy. Odnotowano także dane o omawianych gatunkach opublikowane w latach 2009-2024. Okazy dowodowe do niniejszej publikacji znajdują się głównie w zbiorach autorów, Muzeum i Instytutu Zoologii Polskiej Akademii Nauk w Łomnie (MiZ PAN), Zbiorach Przyrodniczych Wydziału Biologii Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz osób, które udostępniły okazy do oznaczeń. Informacji o zmianach nazewnictwa kilku taksonów Pompilidae przyniosła kwerenda piśmiennictwa poświęconego tej grupie żądłówek.

Fotografie gatunków wykonano przy użyciu dwóch zestawów do makrofotografii. Pierwszy (złożony z korpusu Canon Eos 250D i obiektywu makro Canon MP-E 65 mm f/2,8 1-5x zamontowany na podstawie Keiser RS1 ze sterownikiem Cognisys StackShot Macro Rail. Zdjęcia robocze wykonywano przy użyciu programu Helicon Remote (wersja 3.9.12). Drugi zestaw składał się z mikroskopu stereoskopowego Olympus SZX16 z obiektywem SDF PLAPO 1XPF. Obraz rejestrowano kamerą Olympus DP74 w programie cellSens Dimension (wersja 2.1.). W obu przypadkach zdjęcia składano w programie Helicon Focus (wersja 8.3.0). Końcową obróbkę obrazów wykonano w programach Adobe PhotoShop i Adobe InDesign (wersje 2025).

Skróty użyte w wykazie gatunków odnoszą się do nazwisk autorów, tj. BW – Bogdan Wiśniowski, JW – Jacek Wendzonka.

WYNIKI

Poniżej przedstawiono informacje dotyczące wybranych gatunków Pompilidae rzadko notowanych w Polsce, głównie na podstawie materiałów zebranych po 2008 roku. Uwzględniono także zmiany w nazewnictwie kilku gatunków, których konsekwencją są korekty na liście gatunków Pompilidae znanych z Polski (WIŚNIEWSKI 2009).

Agenioideus usurarius (TOURNIER, 1889) (Ryc. 1)

Gatunek rozmieszczony w zachodniej Palearktyce. Z Polski wymieniony po raz pierwszy w monografii Pompilidae z Górnego Śląska i Wyżyny Małopolskiej (WIŚNIEWSKI 2009). Odławiany na nasłonecznionych skrajach lasów, terenach luźno porośniętych przez drzewa oraz w murawach kserotermicznych.

Kategoria zagrożenia: VU – narażony (WIŚNIEWSKI 2009).

Ryc. 1. Samica *Agenioideus usurarius* (TOURNIER, 1889). Fot. B. Wiśniowski.

Fig. 1. Female of *Agenioideus usurarius* (TOURNIER, 1889). Photo B. Wiśniowski.

Nowe dane:

Nizina Sandomierska: Tarnów-Jasna [EA04], 8.VIII.2025 – 1♀ odłowiona na skraju niewielkiego zadrzewienia na kwiatostanach pasternaku zwyczajnego *Pastinaca sativa* L., leg. et coll. BW.

Aporinellus sexmaculatus (SPINOLA, 1805)

Rozmieszczony w Palearktyce od zachodniej Europy i północnej Afryki po Mongolię. Z Polski wymieniony z Niziny Sandomierskiej (WIŚNIEWSKI 2009), odławiany na terenach piaszczystych na skraju boru mieszanego.

Kategoria zagrożenia: CR – krytycznie zagrożony (WIŚNIEWSKI 2009).

Nowe dane:

Nizina Wielkopolsko-Kujawska: Janiszowice [VT73], 9.VII.2011 – 1♀ odłowiona na wale przeciwpowodziowym Nysy Łużyckiej, leg. et coll. J.W.

Arachnospila opinata (TOURNIER, 1889)

Gatunek palearktyczny. Z Polski znany tylko z Pojezierza Pomorskiego i Wyżyny Małopolskiej (WIŚNIEWSKI 2009). Zasiada otwarte, nasłonecznione tereny z roślinnością kserotermiczną.

Kategoria zagrożenia: EN – zagrożony (WIŚNIEWSKI 2009).

Nowe dane:

Pojezierze Pomorskie: Park Narodowy „Bory Tucholskie”, Bachorze [XV66], 22.VII.2013 – 1♀ odłowiona na szerokim, wydnowym pasie przeciwpożarowym, leg. Karolina Lubińska, det. et coll. J.W.

Arachnospila wesmaeli (THOMSON, 1870)

Rozmieszczony w Palearktyce od zachodniej Europy po środkową część Azji. Z Polski znany z rozproszonych stanowisk, poza górami (WIŚNIEWSKI 2009). Odławiany na terenach piaszczystych z rzadką roślinnością trawiastą i kserotermiczną.

Kategoria zagrożenia: EN – zagrożony (WIŚNIEWSKI 2009).

Nowe dane:

Pojezierze Pomorskie: Park Narodowy „Bory Tucholskie”, Drzewicz [XV76], 5.VIII.2013 – 1♀ odłowiona na szerokim, wydnowym pasie przeciwpożarowym między jeziorami Dybrzyk i Jeleń, leg. Karolina Lubińska, det. et coll. J.W.

Batozonellus lacerticida (PALLAS, 1771)

Uwaga: gatunek jest w polskim piśmiennictwie faunistycznym podawany pod nazwą *Parabatozonus lacerticida* (PALLAS, 1771) (np. SZYMKIEWICZ 2024, TATUR-DYTKOWSKI & HOŁOWIŃSKI 2021, TATUR-DYTKOWSKI & MIELCZAREK 2025), zaproponowaną przez LOKTIONOVA i LELEJA (2014: s. 210, 461). Zmiana ta jednak nie została zaakceptowana przez innych taksonomów (m.in. GADALLAH *et al.* 2020, SCHMID-EGGER *et al.* 2024), stąd też stosujemy „tradycyjne” nazewnictwo tego taksonu.

Gatunek szeroko rozsiedlony w Palearktyce. W Polsce notowany w całym kraju, jednak zdecydowana większość notowań pochodzi sprzed 1950 roku.

Kategoria zagrożenia: początkowo uznany za krytycznie zagrożony – CR (WIŚNIEWSKI 2004a), jednak wobec nowych danych o rozmieszczeniu uznany obecnie za zagrożony – EN (WIŚNIEWSKI 2009).

Po 2000 roku gatunek obserwowany i odławiany wyłącznie na obszarze Polski na wschód od Wisły. Opublikowane dane z lat od 2000 do 2025 dotyczą Niziny Sandomierskiej (WIŚNIEWSKI 2009), Pojezierza Mazurskiego (SZYMKIEWICZ & SZYMKIEWICZ 2021, SZYMKIEWICZ 2024, TATUR-DYTKOWSKI & MIELCZAREK 2025), Podlasia (TWERD 2015, TATUR-DYTKOWSKI & HOŁOWIŃSKI 2021, TATUR-DYTKOWSKI & MIELCZAREK 2025) oraz Roztocza (OLDAK, w druku). Wobec coraz liczniejszych współczesnych obserwacji *B. lacerticida* status zagrożenia tego gatunku z pewnością będzie podlegał dalszej weryfikacji. Należy przy tym mieć na uwadze, że gatunek ten jest łatwy do zaobserwowania i oznaczenia w terenie. Większa liczba notowań nie musi się przekładać na rzeczywisty wzrost liczby stanowisk, zwłaszcza, że nie ma aktualnych danych z Polski Zachodniej (a ściślej z regionów na zachód od Wisły). Zebrane dane sugerują, że gatunek w XX wieku ustąpił z większości obszarów Polski, a obecnie prawdopodobnie obserwujemy ekspansję gatunku.

Nowe dane:

Nizina Mazowiecka: Obszar Natura 2000 „Dolina Dolnej Narwi” [PLB140014], okolice Ostrołęki, gmina Lelis, Łęg Przedmiejski [ED48], 15.VII.2020 – 1♀ sfotografowana na łąkach nad Narwią na kwiatkach przetacznika kłosowego *Veronica spicata* L., autor obserwacji mgr Soňa Šebková (Pracownia Badań Ekologicznych „Natura” z Siedlec), dane przekazała mgr Agata Urbanek.

Nizina Sandomierska: Podłężówka k. Kopciowa [EA67], 20.VIII.2009 – 1♀ na kwiatostanach nawłoci późnej *Solidago gigantea* АITON, leg. T. Huflejt, coll. MiIZ PAN, Warszawa; Nadl. Sieniawa, leśn. Chrapy [FA36], łąka obok oddz. 99, 14.VII.2025 – 1♀ na Apiaceae, leg. et coll. T. Olbrycht.

W Zbiorach Przyrodniczych Wydziału Biologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu znajdują się nie publikowane wcześniej okazy *B. lacerticida* zebrane na Nizinie Wielkopolsko-Kujawskiej:

Wronki [WU84], 8.VIII.1959 – 1♀, nasyp kolejowy k. miejscowości Mokr. Etykieta odręczna, bez nazwiska zbierającego, det. JW. [kolekcja Lewandowskich]

Okolice Gorzowa Wielkopolskiego (Landsberg W. Umgb.) [] bez daty – 1♀ i 1♂, leg dr. G. Götze [kolekcja Instytutu Ochrony Roślin w Poznaniu]; nazwisko zbieracza wskazuje, że okazy zostały odłowione w latach 30-tych XX wieku.

Cryptocheilus elegans (SPINOLA, 1806) (Ryc. 2)

Gatunek do tej pory wymieniany pod nazwą *Cryptocheilus fabricii* (vander LINDEN, 1827). Synonimikę ustalił SCHMID-EGGER (2024). Gatunek szeroko rozsiadlony w Palearktyce. W Polsce znany z Pojezierza Pomorskiego, Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej, Niziny Mazowieckiej, Dolnego i Górnego Śląska, Wyżyny Małopolskiej i Niziny Sandomierskiej; preferujący suche i nasłonecznione otwarte siedliska z bogatą pokrywą roślinną oraz brzegi lasów.

Kategoria zagrożenia: VU – narażony (WIŚNIEWSKI 2009).

Ryc. 2. Samica *Cryptocheilus elegans* (SPINOLA, 1806). Fot. B. Wiśniowski.

Fig. 2. Female of *Cryptocheilus elegans* (SPINOLA, 1806). Photo B. Wiśniowski.

Nowe dane:

Wyżyna Krakowsko-Wieluńska, Olsztyn k. Częstochowy [CB72], 4.VIII.2011 – 1♀
w murawie psammofilnej, leg. et coll. BW.

Wyżyna Lubelska: Poleski Park Narodowy, Karczunek [FB69], 20.VII.2013 – 1♀
w murawie psammofilnej, leg. et coll. BW.

Dipogon pannonicus (ZETTEL, 1993) (Ryc. 3)

Podany z Polski jako *Dipogon (Myrmecodipogon) asahinai* ISHIKAWA, 1965 na podstawie błędnej interpretacji gatunku (LELEJ & LOKTIONOV 2012). Dane dotyczące występowania *D. asahinai* w Polsce odnoszą się do *D. pannonicus*.

Gatunek rozproszony na nielicznych stanowiskach w Europie środkowej i południowo-zachodniej. W Polsce wykazany tylko z Podlasia (Biebrzański Park Narodowy), gdzie był odławiany na skraju trzcinowisk i w zaroślach wierzbowo-olchowych.

Kategoria zagrożenia: EN – zagrożony (WIŚNIEWSKI 2009).

Brak nowych danych o występowaniu w Polsce.

Ryc. 3. Samica *Dipogon pannonicus* (ZETTEL, 1993). Fot. B. Wiśniowski.

Fig. 3. Female of *Dipogon pannonicus* (ZETTEL, 1993). Photo B. Wiśniowski.

Episyron gallicum (TOURNIER, 1889) (Ryc. 4)

Gatunek szeroko rozsiadlony w Palearktyce, od Europy Zachodniej po Mongolię. W Polsce znany dotychczas z kilku opublikowanych stanowisk na Pojezierzu Pomorskim, Nizinie Mazowieckiej, Dolnym Śląsku i Wyżynie Małopolskiej; nie notowany po 1976 roku.

Kategoria zagrożenia: CR – krytycznie zagrożony (WIŚNIEWSKI 2004b, 2009).

Nowe dane:

Nizina Mazowiecka: Chojnowski Park Krajobrazowy: Łoś [DC95], 24.VII.2023 – 1♀ na kwiatkach nawłoci pospolitej *Solidago virgaurea* L. rosnącej na murawie psammofilnej, leg. et coll. BW.

Nizina Sandomierska: Tarnów-Rzędzin [EA04], 15.VIII.2022 – 1♀ na kwiatkach marchwi zwyczajnej *Daucus carota* L. rosnącej na zarastającej murawie psammofilnej na skraju lasu mieszanego, leg. et coll. BW.

Ryc. 4. Samica *Episyron gallicum* (TOURNIER, 1889). Fot. B. Wiśniowski.

Fig. 4. Female of *Episyron gallicum* (TOURNIER, 1889). Photo B. Wiśniowski.

Evagetes sahlbergi (MORAWITZ, 1893)

Rozmieszczony w Palearktyce od zachodniej Europy po Wschodnią Azję. Z Polski wymieniony z rozproszonych lokalizacji, głównie z centralnej i zachodniej części kraju (WIŚNIEWSKI 2009). Odławiany w miejscach piaszczystych.

Kategoria zagrożenia: VU – narażony (WIŚNIEWSKI 2009).

Nowe dane:

Pojezierze Pomorskie: Park Narodowy „Bory Tucholskie”, Bachorze [XV66], 6.VII.2013 – 1♀, 29.VII.2013 – 1♀; odłowione na szerokim, wydymowym pasie przeciwpożarowym; Drzewicz [XV76], 6.VII.2013 – 1♀ odłowiona na szerokim, wydymowym pasie przeciwpożarowym między jeziorami Dybrzyk i Jeleń, leg. et coll. JW.

Ferreola diffinis (LEPELETIER, 1845)

Rozmieszczony w Palearktyce od zachodniej Europy po środkową Azję. Z Polski znany tylko z Pobrzeża Bałtyku, Dolnego Śląska i Niziny Sandomierskiej (WIŚNIEWSKI 2009). Zasiedla otwarte i nasłonecznione tereny piaszczyste.

Kategoria zagrożenia: CR – krytycznie zagrożony (WIŚNIEWSKI 2009).

Nowe dane:

Pojezierze Mazurskie: Biebrzański Park Narodowy, Woźnawieś [FE14], 8.VII.2021 – 1♀ odłowiona na wydymie śródlądowej w dolinie Biebrzy, leg. Agnieszka Henel, det. et coll. J.W.

Homonotus niger (MARQUET, 1879) (Ryc. 5)

W efekcie rewizji rodzaju *Homonotus* DAHLBOM, 1843 zachodniej Palearktyki gatunek *Homonotus sanguinolentus* (FABRICIUS, 1793) został rozdzielony na dwa taksony – *H. niger* (MARQUET, 1879) i *H. sanguinolentus* (F.) (SCHMID-EGGER 2018). Dane dotyczące *H. sanguinolentus* (F.) w monografii polskich Pompilidae (WIŚNIEWSKI 2009) dotyczą *H. niger* (wcześniej traktowany jako synonim *H. sanguinolentus*). Wg SCHMID-EGGERA (2018) *Homonotus niger* jest rozsiedlony w zachodniej i południowo-zachodniej Europie na wschód po Polskę, a *H. sanguinolentus* od Europy Środkowej przez południowo-wschodnią jej część po Daleki Wschód. Przez Europę środkową przebiega obszar wspólnego występowania obu gatunków. Samice obu taksonów są łatwe do odróżnienia po ubarwieniu mezosomy (u *H. niger* całe ciało czarne, u *H. sanguinolentus* przynajmniej przedplecze i propodeum czerwone); samce są nieodróżnialne, również badania DNA nie pozwoliły na jednoznaczne rozdzielenie obu taksonów (SCHMID-EGGER 2018). Warto tu dodać, że Hans Nieuwenhuijsen odławiał na tym samym stanowisku w Holandii zarówno samice czarne jak i częściowo czerwone oraz czarne samce (inf. ustna, 2025). Badania DNA obu taksonów na większej liczbie okazów powinny rozstrzygnąć status obu taksonów wyróżnionych przez SCHMID-EGGERA (2018).

H. niger jest notowany w niemal całej Polsce: znany jest z Wybrzeża Bałtyku, Pojezierza Pomorskiego, Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej, Niziny Mazowieckiej, Podlasia, Dolnego i Górnego Śląska, Wyżyny Krakowsko-Wieluńskiej, Wyżyny Małopolskiej, Wyżyny Lubelskiej, Niziny Sandomierskiej, Beskidu Wschodniego i Tatr.

Kategoria zagrożenia: LC – najmniejszej troski (WIŚNIEWSKI 2009).

Gatunek regularnie notowany w kraju.

Homonotus sanguinolentus (FABRICIUS, 1793) (Ryc. 6)

Mimo iż gatunek został odnotowany w monografii krajowych Pompilidae (WIŚNIEWSKI 2009), to do niedawna nie notowano w kraju samic o ubarwieniu odpowiadającym współczesnemu rozumieniu tego taksonu (por. uwagi powyżej oraz SCHMID-EGGER 2018). Po raz pierwszy samica *H. sanguinolentus* została odłowiona na Podkarpaciu:

Nizina Sandomierska: Nadleśnictwo Tuszyn, Biały Bór [EA46], 12.VIII.2021 – 1♀, na Apiaceae na nasłonecznionym skraj lasu i łąk psammofilnych, leg. et coll. BW.

Ryc. 5. Samica *Homonotus niger* (MARQUET, 1879). Fot. B. Wiśniowski.

Fig. 5. Female of *Homonotus niger* (MARQUET, 1879). Photo B. Wiśniowski.

Ryc. 6. Samica *Homonotus sanguinolentus* (FABRICIUS, 1793). Fot. B. Wiśniowski.

Fig. 6. Female of *Homonotus sanguinolentus* (FABRICIUS, 1793). Photo B. Wiśniowski.

Nanoclavelia leucoptera (DAHLBOM, 1843) (Ryc. 7)

Gatunek rozsiedlony w zachodniej Palearktyce po środkową Azję. W Polsce znany z rozproszonych, głównie historycznych danych z Pobrzeża Bałtyku, Pojezierza Pomorskiego, Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej, Dolnego i Górnego Śląska, Wyżyny Krakowsko-Wieluńskiej, Wyżyny Małopolskiej i Wyżyny Lubelskiej. Notowany w otwartych, nasłonecznionych siedliskach na podłożu piaszczystym i lessowym.

Kategoria zagrożenia: CR – krytycznie zagrożony (WIŚNIEWSKI 2009).

Po ukazaniu się monografii gatunek był wykazany z Łukowa na Wyżynie Lubelskiej (Wendzonka et al. 2024).

Nowe dane:

Nizina Wielkopolsko-Kujawska: Sarbinowo [WU56], 7.VII.2024 – 1♀ odłowiona na suchej, eutrofizującej się murawie na stoku doliny niewielkiego cieką wodnego, z dużym udziałem roślin selerowatych Apiaceae, głównie *Daucus* i *Heracleum*, leg. et coll. Arkadiusz Gawroński, det. J.W.

Ryc. 7. Samica *Nanoclavelia leucoptera* (DAHLBOM, 1843). Fot. J. Wendzonka.

Fig. 7. Female of *Nanoclavelia leucoptera* (DAHLBOM, 1843). Photo J. Wendzonka.

Priocnemis pellipleuris WAHIS, 1998

Gatunek euroszyberyjski rozmieszczony od Półwyspu Iberyjskiego przez środkową Europę i południową Skandynawię po Syberię. Z Polski znany tylko z kilku okazów odłowionych na Pojezierzu Pomorskim, Nizinie Mazowieckiej i Dolnym Śląsku (WIŚNIEWSKI 2009). Notowany na trzcinowiskach i terenach ugorowanych.

Kategoria zagrożenia: CR – krytycznie zagrożony (WIŚNIEWSKI 2009).

Nowe dane:

Nizina Mazowiecka: Chojnowski Park Krajobrazowy: Łoś [DC95], 24.VII.2023 – 1♀ na kwiatach nawłoci pospolitej *Solidago virgaurea* L., leg. et coll. BW.

Tachyagetes filicornis (TOURNIER, 1889) (Ryc. 8)

Gatunek palearktyczny rozmieszczony od zachodniej Europy po środkową Azję. Z Polski znany tylko z jednego stanowiska na Wyżynie Małopolskiej (WIŚNIEWSKI 2009). Odłowiony na lessowej skarpie doliny Wisły.

Kategoria zagrożenia: EN – zagrożony (WIŚNIEWSKI 2009).

Nowe dane:

Pojezierze Mazurskie: Biebrzański Park Narodowy, Grzędy [FE23], 19.VII.2024 – 1♀ odłowiona na wydnie śródlądowej; Rajske [FE23], 19.VII.2024 – 1♀ odłowiona na wydnie śródlądowej w zadrzewieniu (grądzik), leg. Agnieszka Henel, det. et coll. J.W.

Nizina Wielkopolsko-Kujawska: Brzoza [BD97], 31.VII.2019 – 1♂ odłowiony na łące na S ad. Rezerwat „Dziki Ostrów”, leg. et coll. J.W.

Ryc. 8. Samica *Tachyagetes filicornis* (TOURNIER, 1889). Fot. J. Wendzonka.

Fig. 8. Female of *Tachyagetes filicornis* (TOURNIER, 1889). Photo J. Wendzonka.

PODSUMOWANIE

Po uwzględnieniu dostępnych danych łączna liczba gatunków reprezentujących rodzinę nastecznikowatych (Pompilidae) w Polsce wynosi 93 gatunki. Z pewnością wartość ta w przyszłości będzie ulegać zmianie, na co wskazują obserwacje w innych grupach

taksonomicznych. Warto w tym miejscu zauważyć, że fauna krajów ościennych jest bogatsza w gatunki; z terenu Niemiec znanych jest obecnie 98 gatunków nastecznikowatych (SCHMID-EGGER *et al.* 2024), z Czeskiej Republiki – 100, a ze Słowacji – 99 gatunków Pompilidae (STRAKA 2007).

Pośród 15 gatunków zaprezentowanych w niniejszej pracy pięć posiada kategorię zagrożenia CR, pięć EN, a trzy VU (WIŚNIEWSKI 2009). Zdecydowana większość z tych taksonów znana jest z pojedynczych stwierdzeń – tak historycznych jak i współczesnych. Ponadto wyjaśniono synonimikę oraz sytuację w kraju dwóch gatunków: *H. niger* (LC) i *H. sanguinolentus* (DD – dane niepełne), który faktycznie został wykazany po raz pierwszy w Polsce.

Pompilidae są grupa trudną taksonomicznie, wymagającą do opracowań odpowiedniej liczby zebranych okazów z różnych stanowisk, przekrojowo z obszaru całego kraju. W pracach terenowych zaledwie kilka gatunków można pewnie ocenić na podstawie obserwacji przyżyciowych czy dokumentacji fotograficznej. W obliczu znikomej liczby specjalistów działających w kraju, a nawet w Europie, dane zaprezentowane w niniejszej pracy wydają się bardzo istotne. Prezentują one głównie gatunki o wysokich kategoriach zagrożeń, nie można jednak tracić z oczu całokształtu fauny Pompilidae, gdyż zmiany w jej obrębie zachodzą nie tylko wśród gatunków tzw. cennych/zagrożonych, ale dotyczą także taksonów powszechniej występujących i pospolitych. Informacje na ich temat są w miarę dostępnych okazów i obserwacji analizowane, a uzyskane wyniki zostaną wykorzystane w pracach nad aktualizacją czerwonej listy błonkówek (Hymenoptera) Polski.

PODZIĘKOWANIA

Dziękujemy wszystkim osobom, które udostępniły do naszych badań bądź okazy bądź dobrze udokumentowane obserwacje nastecznikowatych (Pompilidae).

PIŚMIENNICTWO

- BOGUSCH P. 2015. *Auplopus rectus* (HAUPT, 1927) (Hymenoptera: Pompilidae) – a new spider wasp species to the fauna of Poland. *Fragmenta faunistica* 58 (1): 17–19.
- GADALLAH N.S., SCHMID-EGGER C., BROTHERS D.J. 2020. Biodiversity of the aculeate wasps (Hymenoptera: Aculeata) of the Arabian Peninsula: Vespoidea, Pompilidae. *Zootaxa* 4754 (1), pp. 153–173.
- LELEJ A.S., LOKTIONOV V.M. 2012. Phylogeny and classification of the tribe Deuterageniini (Hymenoptera, Pompilidae: Pepsinae). *Far Eastern Entomologist* 254: 1–15.
- LOKTIONOV V.M., LELEJ A.S. 2014. Dorożnyje osy (Hymenoptera: Pompilidae) Dalniego Wostoka Rossii. [Spider wasps (Hymenoptera: Pompilidae) of the Russian Far East]. Dalnauka: Vladivostok, 472 pp.
- OLDAK K.A., w druku. *Batozonellus lacerticida* (PALLAS, 1771) (Hymenoptera: Pompilidae) – pierwsze stwierdzenie zagrożonego gatunku na Roztoczu w XXI wieku. *Wiadomości entomologiczne*.
- SCHMID-EGGER C. 2018. A review of the genus *Homonotus* DAHLBOM, 1843 in the West Palaearctic region with description of a new species (Hymenoptera, Pompilidae). *Linzer biologische Beitrage* 50(1): 809–824.
- SCHMID-EGGER C. 2024. *Cryptocheilus elegans* (SPINOLA, 1806) is the new name for *C. fabricii* (Vander LINDEN, 1827) (Hymenoptera, Pompilidae). *Ampulex* 15: 53–54.
- SCHMID-EGGER C., ESSER J., HOPFENMÜLLER S., JACOBS H.J., LIEBIG W.H., NIEHUIS O., ROSA P., TISCHENDORF S., WITT R. 2024. Checklist of the aculeate wasps of Germany (Hymenoptera: Chrysididae, Mutillidae, Myrmosidae, Pompilidae, Sapygidae, Scoliidae, Spheciformes, Thynnidae, Tiphiidae, Vespidae). *Ampulex* 15: 5–25.
- STRAKA J. 2007. Vespoidea: Pompilidae (hrabalkoviti). *Acta entomologica Musei Nationalis Pragae*. Supplementum 11: 111–131.
- SZYMKIEWICZ M. 2024. Nowe stwierdzenie nastecznika żółtoskrzydłego *Parabatozonus lacerticida* (PALLAS, 1771) (Hymenoptera: Pompilidae), a Pojezierzu Mazurskim. *Kulon* 29: 69–75.
- SZYMKIEWICZ M., SZYMKIEWICZ E. 2021. *Batozonellus lacerticida* (PALLAS, 1771) (Hymenoptera: Pompilidae) – a new record in the Masurian Lake District. *Kulon* 26: 29–32.
- TATUR-DYTKOWSKI J., HOŁOWIŃSKI M. 2021. Nowe dane o występowaniu *Batozonellus lacerticida* (PALLAS, 1771) (Hymenoptera: Pompilidae) w Polsce, Bułgarii oraz Grecji kontynentalnej. *Przegląd Przyrodniczy* 32 (2): 80–83.

- TATUR-DYTKOWSKI J., MIELCZAREK Ł. 2025. Nastecznik żółtoskrzydły *Parabatozonus lacerticida* (PALLAS, 1771) (Hymenoptera: Pompilidae) w Puszczy Augustowskiej i Puszczy Białowieskiej. *Wiadomości Entomologiczne* 44 (online 4N): 9–11.
- TWERD L. 2015. Nowe stanowiska zagrożonych gatunków błonkówek (Hymenoptera: Aculeata) na terenie rezerwatu Jelonka w gm. Kleszczelce w północno-wschodniej Polsce. *Parki Narodowe i Rezerwaty Przyrody* 34(4): 87–98.
- WENDZONKA J., LASKOWSKI P., CZECHOWSKI P., OGRODNIK D., ROCZYŃSKA J., ROSIAK-STEPA K., DUBICKA-CZECHOWSKA A. 2024. Środowiska antropogeniczne jako miejsce występowania cennych owadów zapylających na przykładzie strzelnicy w Łukowie (woj. Lubelskie). *Przegląd Przyrodniczy* 35 (3): 37–58.
- WIŚNIEWSKI B. 2004a. *Batozonellus lacerticida* (PALLAS, 1771) Nastecznik żółtoskrzydły, pp. 178–179, In: GŁOWACIŃSKI Z., NOWACKI J. (Eds.), Polska czerwona księga zwierząt. Bezkręgowce. Instytut Ochrony Przyrody PAN w Krakowie, Akademia Rolnicza im. A. Cieszkowskiego w Poznaniu. Kraków.
- WIŚNIEWSKI B. 2004b. *Episyron gallicum* (TOURNIER, 1889) Opylec ciemny, pp. 180–181, In: GŁOWACIŃSKI Z., NOWACKI J. (Eds.), Polska czerwona księga zwierząt. Bezkręgowce. Instytut Ochrony Przyrody PAN w Krakowie, Akademia Rolnicza im. A. Cieszkowskiego w Poznaniu. Kraków.
- WIŚNIEWSKI B. 2009. Spider-hunting wasps (Hymenoptera: Pompilidae) of Poland. Diversity, identification, distribution. Wyd. Ojcowski Park Narodowy, Ojców, 431 pp.
- WIŚNIEWSKI B. 2025. Rodzaj *Aporus* SPINOLA, 1808 (Hymenoptera: Pompilidae) w Polsce. *Acta entomologica silesiana* 33: (041): 1–11 [online]. DOI: 10.5281/zenodo.16947714.
- WIŚNIEWSKI B., WENDZONKA J. 2025. Kołowatek błady *Ceropales pallida* ØDEGAARD, ABENIUS & PAUKKUNEN, 2022 – nowy dla Polski gatunek nastecznika (Hymenoptera: Pompilidae). *Acta entomologica silesiana* 33: (036): 1–9 [online]. DOI: 10.5281/zenodo.15803840.

Accepted: 6 October 2025; published: 22 October 2025

Licensed under a Creative Commons Attribution License <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>